

Les bosses de pel·lofes de Sabadell i Mataró

X. JORBA I SERRA

LES PELLOFES DE SABADELL

Fa poc més de dos anys, el col·leccionista de pel·lofes veia sorprès i amb alegria com el mercat numismàtic era inundat de cop i volta per una gran quantitat de pel·lofes, corresponents totes elles a la parròquia de Sant Feliu de Sabadell. No era la primera vegada que passava –recordem els casos de Girona i Olot–. La difusió i venda d'aquestes peces les va fer un comerç de la mateixa població de Sabadell. Hi havia tots els tipus coneguts fins avui, fins i tot els de més gran raresa, dels quals es creia fins aquell moment que eren únics. La dispersió de la totalitat de les peces de la bossa de Sant Feliu era un fet; ara calia que algú, pogués comprovar, abans de la seva total disseminació, la composició. Així ho va fer el nostre inestimable amic i erudit numismàtic Miquel Crusafont, al qual haig de donar les gràcies per deixar-me accedir al recompte de peces que va poder realitzar in situ, abans de l'inici de la venda.

Una primera aproximació a les pel·lofes de Sabadell es va realitzar l'any 1965, quan el Museu d'Història de Sabadell va publicar un article de Lluís Mas i Gomis, titulat «Les pel·lofes de Sant Feliu de Sabadell».¹ Explicava Lluís Mas que, quan les pel·lofes deixaren de repartir-se, el sagristà i campaner de Sant Feliu, en Joan Guri, pogué donar al seu gendre en Francesc Casañas la bossa de les pel·lofes, el qual la diposità al Museu d'Història de Sabadell. Sorprenentment, aquesta institució només va agafar un tipus de cada pel·lofa i la bossa on estaven dipositades. La resta va quedar en mans particulars fins a l'actualitat. Des d'aquell moment, de la mà del comerciant Bosch, en sortien al mercat numismàtic petites quantitats, so-

1. Lluís MAS I GOMIS, «Les pel·lofes de Sant Feliu de Sabadell», *Numismàtica sabadellense*. [Opuscle del Museu d'Història, núm. 10 del 1965, republicat després a *Arrahona*, núm. 3]

bretot de les Crus. 2063, 2065, 2068, 2069, 2070 i 2071, fent creure a la majoria de col·leccionistes que totes elles eren bastant rares.

Més tard va arribar la important obra de Miquel Crusafont,² on es fa una nova interpretació de l'heràldica de les pel·lofes de Sabadell. Tot i així, en Miquel Crusafont, sense conèixer l'existència de la bossa de pel·lofes, va fer l'any 1990 una primera aproximació de rareses, sense gaire marge d'error, segons les dades de què disposem actualment.

Amb el present estudi no en pretenem fer una revisió, car caldria anar a les fonts documentals de la comunitat de preveres de Sant Feliu. Només vol ser un acostament a la quantitat i cronologia de les referides pel·lofes.

EL FONS DE PELLOFES DE SANT FELIU DE SABADELL

El fons de pel·lofes trobat i dispersat estava format per onze dels dotze tipus coneguts i classificats per Miquel Crusafont. Crida l'atenció no haver trobat dins d'aquest fons la incusa de llautó Crus. 2067, tot i haver-se'n conservat l'encuny –actualment en una col·lecció privada de la mateixa població de Sabadell–. Per la seva tipologia més moderna, caldria situar-la, probablement, a mitjan o finals del segle XIX. L'encuny de premsa és molt semblant als tres encunyats utilitzats i conservats per la parròquia de Santa Maria del Pi de Barcelona.³

Els tipus i quantitats de pel·lofes trobats són els següents:

- Crus. 2061. Incusa de llautó rectangular amb els angles inferiors matats. A l'esquerra tres petxines i a la dreta lleó coronat rampant. Orla lineal. Només hi havia **2 peces** molt gastades. La manca de més exemplars i el seu desgast ens indica que estem davant de les pel·lofes més antigues de la parròquia, probablement del segle XVII. Fins aquests moments només es coneixia la peça conservada al Museu.
- Crus. 2066. Incusa de llautó rectangular d'angles matats. Ceba voltada de les lletres S-A-B-L. Bordura lineal. Van aparèixer **7 peces** també molt gastades. Possiblement per la seva tipologia sigui contemporània de l'anterior peça.
- Crus. 2064. Incusa de llautó amb sant Feliu, dret, de front, i llegenda Sabadell. La seva estampa coincideix amb els segells de la parròquia utilitzats al segle XVIII. Dins del conjunt, hi havia **13 peces** molt gastades, signe de la seva utilització i antiguitat.

2. Miquel CRUSAFONT I SABATER, *La moneda catalana local (s. XIII-XVIII)*, Barcelona, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics; Institut d'Estudis Catalans, Diputació de Barcelona, 1990.

3. Vegeu el nostre article «Les pel·lofes de Sant Jaume de Calaf i Santa Maria del Pi. Noves aportacions documentals i monetàries» a *Acta Numismàtica*, núm. 36.

- Crus. 2062. Incusa de llautó partida en pal. A l'esquerra tres petxines i a la dreta lleó coronat rampant. Foradada i orla de punts. La seva tipologia recorda les pellofes utilitzades durant el segle XVII. Apareixen en el fons **15 peces** molt gastades. Possiblement el forat degué ser fet posteriorment per utilitzar-les per altres tipus d'ofici i diferenciar-les de la Crus. 2060.
- Crus. 2060. Incusa de llautó com la Crus. 2062, però sense forat. D'aquestes, n'han aparegut **30 peces**, i amb diferents tipus de conservació, des d'un EBC a un RC.
- Crus. 2065. Incusa de llautó amb tres cebes i als espais S-A-B. Triple orla, la del mig de traços. N'apareixen només **15 peces**, tot i que sabem que anteriorment s'havien dispersat força quantitats d'aquesta incusa pels mercats numismàtics. La seva tipologia correspon al segle XVII o XVIII.
- Crus. 2063. Incusa de llautó amb sant Feliu, dret, de front, amb palma i pedra als peus, envoltada per les lletres SABAEEDL. És el grup més nombrós de la bossa amb **300 peces**. Igual que la Crus. 2065, se'n va disseminar força quantitat al llarg d'aquests anys. La tipologia de la peça ens la fa situar al segle XVIII.
- Crus. 2068, 2069, 2070 i 2071. Incuses de llauna amb les marques 1, 2, M i estrella. Són peces força modernes que podem situar cronològicament a finals del segle XIX. Tot i així, a la bossa només van aparèixer **10 peces de cadascuna** (40 peces). Sabem, però, que com les Crus. 2063 i 2065 van ser escampades entre els col·leccionistes durant aquests últims anys.

LES PELLOFES DE MATARÓ⁴

El Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró conserva bona part del fons documental que pertanyia a la comunitat de preveres de la parròquia i una petita quantitat de pellofes corresponents a aquesta comunitat.

Les distribucions quotidianes que rebien cada dia els beneficiaris de la comunitat de preveres de Santa Maria de Mataró estaven establertes i regulades per les ordinacions aprovades pel bisbe. La comunitat estava formada per 16 o 24 residents, segons l'època històrica, i, d'aquests, deu havien d'ésser obligatòriament fills de la vila. L'any 1615, el llibre de concòrdies entre la vila i el rector explicava que es donaven distribucions per funeràries, novenes, cap d'any, aniversaris, baci d'ànimes, cantars de devoció *«y per ço tenen ploms distints y diversos, conforme la qualitat dels sufragis que diuen»*.⁵

4. Des d'aquestes línies, vull agrair al senyor Josep Rovira i Puig, responsable de la secció numismàtica del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, la seva amabilitat, disposició i col·laboració per poder realitzar aquest petit estudi.

5. Museu Arxiu Santa Maria de Mataró. Ref.—Esg 2 C/ arxiu del rector plec núm. 43, llibre de concòrdies entre la vila i els rectors de Mataró, 1600 a 1690.

La visita del bisbe permetia relacionar detalladament les distribucions que podien rebre els membres de la comunitat segons l'ofici que celebraven. Així per exemple:

– matines el dia de Nadal	3 rals
– matines resta de l'any	1 ral
– matines de morts	8 – 6 diners
– diumenges i festes	6 diners
– tèrcia	3 diners
– sexta	3 diners
– nona	3 diners
– oficis	1 sou – 6 diners
– nocturno	8 diners
– laudes	6 diners
– agnus dei	6 diners
– vespres	6 – 4 diners
– completes	2 diners
– missa conventual	5 diners
– missa per torn o estaca	5 sous el rector 3 sous el vicari

La concòrdia de 1741 explicava la quantitat a repartir entre els membres de la comunitat:

	<i>de dia</i>	<i>de nit</i>
<i>«En los combregats de set residents</i>	<i>1 sou</i>	<i>2 sous</i>
<i>En los de 16 o 24 residents</i>	<i>2 sous</i>	<i>4 sous</i>
<i>En los generals simples</i>	<i>3 sous</i>	<i>6 sous</i>
<i>Si se canta en la casa</i>	<i>3 sous 6 d.</i>	<i>6 s. 6d.</i>
<i>En los generals dobles ab capas o sens ellas</i>	<i>3 s. 6d</i>	<i>6s. 6 d.»⁶</i>

Com succeïa en altres comunitats de preveres, el bosser, que era l'encarregat de distribuir les pellofes i després bescanviar-les per moneda d'ús corrent, penalitzava tots aquells que no assistien a les funcions religioses «...1771 *el párroco Vila, mando al bolsero no diese presencia en los entierros de elección a los que no asistiesen a la procesión practica que hoy día se observa*», «.... *se mando al bolsero diese las noticias al rector de las faltas de los residentes y que continuase en la privación de distribuciones hecha por el rector*».⁷ Abans, però, l'any 1615, el

6. Museu Arxiu Santa Maria de Mataró. Ref.– Esg 5 /Arxiu comunitat de preveres 3.

7. Museu Arxiu Santa Maria de Mataró. Ref.– Esg 2 C/arxiu del rector plec núm. 18. Llettra A.

bisbe denuncia el frau que fan els escolans que cobren distribucions quan les ordinations prohibien pagar-ne a aquests individus.

EL FONS DE PELLOFES DE SANTA MARIA DE MATARÓ

El fons de pellofes està constituït per 104 peces, de les quals 9 corresponen a incuses de llautó i la resta, 95, a incuses de llauna. La classificació de les diferents peces és la següent:

- Crus. 1820: Incusa de llautó. Mà que pren branca. Valor 4 diners. Orla de punts. **6 peces.**
- Crus. 1821. Incusa de llautó. Mà entre 9-sou. Orla lineal. **1 peça.**
- Crus. 1823. Incusa de llautó. Mà entre 4-sou. Orla lineal. **1 peça.**
- Crus. 1824. Incusa de llauna. Mà entre 4-sou. Orla lineal. **1 peça.**
- Crus. 1825. Incusa de llauna. Mà entre 4-sou. Orla lineal. **1 peça.**
- **Inèdita.** Incusa de llauna. Mà entre 2-sou. Orla de punts. Igual que la Crus. 1827, però amb llauna. **1 peça.**
- Crus. 1828. Incusa de llauna. Mà entre 2-sou. Orla lineal. **1 peça.**
- Crus. 1829. Incusa de llauna. Mà entre 2-sou. Orla de traços. **6 peces.**
- **Inèdita.** Incusa de llauna. Mà entre 2-sou. Orla lineal. Com la Crus. 1828 però de la grandària de la Crus. 1826. **1 peça.**
- Crus. 1831. Incusa de llauna. Mà entre 2 ajagut – sou. Orla de punts. **5 peces.**
- Crus. 1832. Incusa de llauna. Mà entre 2 ajagut – sou. Orla de punts. **5 peces.**
A més hi ha dues peces que podrien correspondre a la Crus. 1831 o 1832 i que pel seu desgast és impossible situar.
- **Inèdita.** Incusa de llauna. Mà entre 1-sou. Orla de traços. És de la mateixa grandària i factura que la Crus. 1834. **3 peces.**
- Crus. 1837. Incusa de llauna. Mà entre 1-sou. Orla de punts. **1 peça.**
- Crus. 1838. Incusa de llauna. Mà entre 1-sou. Orla de punts. **10 peces.**
- **Inèdita.** Incusa de llauna. Mà entre 1-sou. Orla de punts. Semblant a la Crus. 1838, però el sou té forma de O. **1 peça.**
- Crus. 1844. Incusa de llauna. Mà entre 6-punt. Orla de punts. **1 peça.**
- Crus. 1845. Incusa de llautó. Mà entre 3-punt. Orla de punts. **1 peça.**
- Crus. 1846. Incusa de llauna. Mà entre 3-punt. Orla de punts. **3 peces.**
- **Inèdita.** Incusa de llauna. Mà entre 3-punt. Orla de punts. Presenta la mateixa factura de la mà que la Crus. 1844, però amb la grandària i el 3-punt de la Crus. 1846. **11 peces.**
- Crus. 1847. Incusa de llauna. Mà entre 3-punt. Orla lineal. **8 peces.**
- Crus. 1848. Incusa de llauna. Mà entre 3-punt. Orla de punts. **6 peces.**
- Crus. 1849. Incusa de llauna estanyada. I. Orla de traços. **28 peces.**

- Crus. 1850. Getó de llautó. Armes de Mataró coronades / DE LA OBRA DE SANTA MARIA. Camp: SILLAS. **2 peces.**

CONCLUSIÓ

Com ja va succeir amb la bossa de pel·lofes de Santa Maria del Pi o d'Igualada, la recerca de documentació i comprovació dels fons de pel·lofes que es conserven avui dia als arxius i museus de les comunitats de preveres ens permet trobar dades i peces inèdites, i tenir una certa aproximació sobre la quantitat de peces que utilitzaven els bossers de les respectives comunitats.⁸ Ara seria necessari que nous investigadors locals poguessin fer una recerca sistemàtica per tot Catalunya, per acabar de complementar la important obra sobre el món de la pel·lofa realitzada per Miquel Crusafont.

8. També la recerca notarial ens permet tenir notícies sobre robatoris de moneda i la seva composició, com el cas succeït al camí ral el setembre de 1532, prop d'Igualada, quan el correu de l'emperador Carles V va ser assaltat per bandolers i li foren robades les dues bosses de moneda que portava. El correu va fer una exhaustiva relació de les peces robades (ACA:N:Ig:980):

«Primo cent doblons de or en or

Item en la altra bossa blancha nova nou doblons y quatorze ducats sanars de or en or

Item mes deu reals de barcha compresos quatre sisens que y havie

Item mes en diners menuts de barchna vuit diners

Item mes una vaqueta de França

Item mes set pugeses de Leyda».